

մետաղն կը նշանակէ, այլ ուրիշ զանազան իմաստներ ունի. զոր օրինակ մի տեղ սաստիկ կարծր նիւթոյ իմաստ մը կու տայ, Ս. Գիբբը կ'ըսէ թէ Պաղեստինու քարերը երկաթ են «... երկիր որոյ քարիմը իւր երկաթն է», այսինքն երկաթի կարծրութիւն ունին: Նշանակէ նաեւ ու է գործիք մշակական և արհեստական, զէնք, շղթայ, և այլն, որոց վրայ զբաղիչ մեր նպաստակէն դուրս է:

Չմոռնա՛ք ըսելու որ, այժմ արհեստից մեծաքայլ զարգացմամբ, յառաջ եկան երկաթի զանազան տեսակներ, որոց գիտութիւնը առանձին անուններ որոշած է. զոր օրինակ այն երկաթն որ ի բնութեան երկաթաբեր գետնակներու մէջ կը գտնուի հոծ և հաստաձեւ կերպարանօք կոչի ինքնաքոյս երկաթ Fer natif. իսկ եթէ քլայ աձեւ, խոշոր զանգուած մը և գտնուի երկրի մակերեսոյթին վրայ՝ կոչի Ծանծաքար F. météorique. վերջապէս Պողովատ Acier, Ծանծաքար Gousse և այլն, ամէնն ալ զանազան երկաթներ են:

Երկաթաքար

Նորակազմ բառերէն է Թարգմանութիւն յն. փոխառեալ գղ. Sidérite բառին:

Երկաթամ

Նորակազմ բառ մ'է Թարգմանութիւն յն. ἀμφίβολος (երկդիմի) հոմանիշին: Ասոր ուրիշ հոմանիշ կը համարուին. յն. տառադարձեալ բառն Ամփիթոյ, և կերպ կերպ Թարգմանութիւնք, զոր օրինակ նրկղլմաքար, Երկաթամը, հոմաքար:

Երկատես Հրատես

Այս բառը սեփականեցինք գղ. Diopside բառին, որ է հոմանիշ Թափանցիկ սփզոյն կանաչ Որամտի: Ոմանք եւրոպական բառը տառադարձելով կոչած են Դիոպսիդ:

Երկղլմաքար

Բառիս մեկնութիւնը և հոմանիշները տես Ամփիթոյ և Երկաթամ բառերու բացատրութեանց մէջ:

Երկնասպան

Նորակազմ բառ, իբր հոմանիշ գղ. Cölestine բառին, որուն արդէն իսկ սեփականուած էր նրկղմաքար բառը, որ շատ ներդաշ-

նակ լինելով, աւելորդ էր նրկնասպան կէս հայ և կէս եւրոպ նոր բառն շինեն: Նրկնաքար բառը առաջին անգամ կազմեր է Հ. Քալուսի Ա. Թարգմանելով եւրոպական Cölestine հոմանիշ բառը:

Երկնակուց

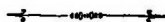
Ընտիր, լաւ կազմուած ներդաշնակ բառ մ'է, զոր Հ. Մէնէլիշեանի հանքաբանութեան մէջ գործածուած կը տեսնենք, իբր հոմանիշ գղ. Malplaquet:

Զարիկ

Նախնիք այս բառս փոխ առած են պոսկ. آرسن = զէրմէ կամ آرسن = զէրմի բառէն, որ է հոմանիշ գղ. Arsenic, իտ. Arsenico, լատ. Arsenicum, որոնք եւս փոխ առնուած են յն. آرسينكون = արսէնիքով հոմանիշէն, որ կը Թարգմանուի մարդ ձրօտը, սպալմնմ نخاع :

Շարայարեղի

Հ. Ս. ԵՐԵՄ.



ԵԴՄՈՆԴՈՅ ԴԷ ԱՄԻՁԻՍ

Հ Ա Ռ Ե Բ

(Շար. տես էջ 202)

Դ.

ԱՂՋԻԿԵՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(1895)

Չեմ կարող անկէ աւելի բան ըսելու՝ որչափ որ կ'ըսեն ձեզի դպրոցին մէջ այն կտրիճ և բարի դաստիարակները, որ կը բուրհն ձեր շորս կողմը ամէնէն աւելի զեղաշուք պսակը՝ որով մանկութիւնը կրնայ պատիւ ստանալ. և թէ նաեւ այսօր, ինչպէս միշտ, շատ աւելի երջանիկ են ձեր ուրախութեանը վրայ՝ քան թէ Հպարտ իրենց գործին: Մտիկ բրէք ուրեմ իմ խօսքերս՝

իրեն իրենց ձայնին մէկ արձագանգը. և թէ՛ պէտ, այսօրուանս մէջ, առաջին պատերնները աշակերտներուն կը վերաբերին, թողուցէր սակայն որ դարձնեմ ես առաջին ողջոյնը վարժուկներուն, իմ ընկերներուս և ձեր ծնողացը առունովը, նաան հազար աղջիկներուն առունովը՝ որոնց նուիրեցին իրենց, անցեալ դպրոցական տարուսն մէջ, այն ազնուականագոյն զործը՝ որ տուա ձեր մէջը իրեն լաւագոյն պատուները. թողուցէր որ ես ապաւոյցնեմ իրենց ձեր կողմանէ, թէ, հասարակաց երախտագիտութիւնը ամենուն արդայայտելու ժամանակս, ձեր իւրաքանչիւրին սրտին մէջ կը հնչէ անոնցմէ մէկուն անուսը, մեծարուած և անուշ՝ ինչպէս թէ ըլլար բարեկամք մը և բարեկամի մը:

Իրենց, ապաւոյնպէս, ուրիշ խելացի և օգտակար բաներու հետ մէկտեղ, ըսին ձեզի, որ ստացած մրցանակը պէտք է տայ ձեզի փրտ՝ ա՛յ աւելի ջանասեր գումարամատութեամբ մշակելու իմացական գեղեցիկ ձերքերը՝ որ ձեզի պատու բերին: Եւ աւելցուցին, անտարակոյս. — մի՛ մշակէք միայն, ինչպէս ամէնքնիս կը ձգտինք ընկերս, այն կարողութիւնները որոնց մէջ աւելի զօրաւոր հանգիստացաք, նախանձնար փրելով այն սուսմունքները որ ձեզի դիրքին կու գան, ի ֆեսս անոնց որ ձեզի կ'արժէն տշխատութիւն. ձեր մտքին մէջ ալ մի՛ գնէր թէ մեծագոյն կամ նուազագոյն յարմարութիւն ունիք այս քան թէ այն զանազան ուսմունքներուն որ ձեր վրայ գրուած են, որովհետեւ մանկութենէն հռչակ ելած իմացականութեան մը բնական բերուած և սահմաններուն վրայ՝ ամէնէն կորովամիտ վարժապետն ալ՝ չի կրնար դատաստան ընել կամ յայտնի գուշակութիւն: Փոխանակ անոր, մի՛ վատահիշ խիստ պատրաստ կարողութիւններու վրայ, որոնք, շատ անգամ, կամ որովհետեւ ապաւոյնութիւնը զիրենց կը քնացնէ կամ կ'ըլլայ որ մեծամտութիւնը կը մոլորցնէ զիրենց, զմեզ կը խորհեն. և յիշեցէր որ յաճախ, վերաւոր անձնասիրութենէ շարժած, կամակոր կարողութիւններն են՝ անոնց որ ձեռք կը բերեն պելի պատուաւոր յաղթութիւնները և կուսան անգի. աւելի խորագգած ուրախութիւն:

Ներք: Եւ ըսէր ձեր ընկերներուն, անոնց որ աւելի հակառակ եմ վճատելու, ըսէր իրենց որ ո՛ր և ի՛ցէ անյաշոյ փորձի մէջ անգամ՝ չկորսնցընեն բնաւ իրենց անձին մէջ ունեցած հաստաքը. վասն զի, ոմանց մէջ, մտքի կազմածին շատ մը ունեւիքները և աւնեւները շարժուածի մէջ շին դրոփը, եթէ ոչ ժամանակին զանոց ապագայութեամբը, և ուրիշներ՝ կը թույնան և կը փոխուին գրեթէ յանկարծակի, զանազան հասակներու մէջ, կամ պատահարի մը ցնցումէն, կամ կիրքի մը մղումէն, կամ կարոտութեան տագնապէն. և փորձառու չեղողը՝ չի հաւատար թէ ինչ զօրութիւն ունի կամքը և կրթութիւնը՝ բարակցնելու, ամբացնելու, ուղղելու համար այս կարմանալի և խորհրդաւոր կազմածը, զոր անգագայութիւնը միայն կ'ընդունի իրեն կատարելալ և անփոփոխելի՝ այնպէս ինչպէս տրուած է մեզի բնութենէն: Առաջ տարէք ուրեմն ձեր ուսմունքները, թէ՛ մէկը և թէ մէկալը, ձեր հասակին գումարը եռանդովը, որուն մէջ ամէն մտածելութիւն յոյս մըն է. և զձեզ զործի յորդորելու համար, մտածեցէր որ, զմե միայն զողին երեսովը ակօսուած գաշտին մէջ, պիտի գտանք, փորելու, թանկագին մետաղներու երակներ և առողջարար ջուրերու աղբիւրներ, ձեր ունեցած գաղափարէն շատ աւելի վեր յատկութեամբ մը. և թէ նոյն իսկ այն պատճառով որ ամէնէն շահաւետ և ամէնէն զիրին աշխատանքը օրուան առաջին ժամերուն եղածն է, նոյնպէս է կեանքի առաջին տարիներուն աշխատանքն ալ. և թէ ձեր իմացականութեանը ամէն մէկ աշխարհակարողութիւնը՝ օւրախութիւն մը պիտի ըլլայ անոր որ զձեզ կը սիրէ, և պարծանք մը անոր որ զձեզ պիտի սիրէ, և բարիք մը անոր զոր պիտի զսասիրակէր:

Ձեր վարժուկները ուրիշ բան մըն ալ ըսին ձեզի, թէ՛ համարակ և առոյգ իմացականութիւնը կը գնէ ձեզ վրայ՝ խելացի, բարի, պարկեշտ, մարդավոր ըլլալու աւելի խիստ պարտականութիւն մը: Վասն զի բոլոր ուրիշներն աւելի հասկնալու աստիճանի մէջ էր ձեր պարտականութիւններուն իրաւունքը և որոշ նշամարելու ժառուկ պատճառները և նախապեսկու ձեր ամէն զործին աղէկ կամ

գէշ արգասիքը. վասն զի մտքի առաւելութիւնը կու տայ ձեզի՝ ուրիշներէն աւելի՝ և զանապիւր և զօրութիւնը կառավարելու կամքը, բնազդովս զրաջ իշխելու, արթնացնելու և անուցանելու ձեր անձին մէջ տալէն աւելի արժանաւոր մտածութիւնները և բազմանքները, և վասն զի հանճարոյ պատկը է իբրեւ յափշտակուած պսակ մը՝ եթէ զայն կրող ճակատին վրայ գեղեցիկ հոգի մը չպատյի:

Ել՛ըմբոնէք դուք այս ճշմարտութիւնս և զայն ըմբռնելու փորձ պիտի տաք: Ապահով եմ՝ որ դուք արդէն հիմակուրէն փորձը կու տաք:

Երբոր, ճիշդ հանճար ունենալու խղճէն, կը ծնանի ձեր մէջը ամբարտաւանութեան փորձութիւն մը, դուք, զայն ետ քշելու համար, մտածեցէք թէ ուրիշ քանի հանճարներ, թերեւ ձերինէն ալ աւելի յաջող, կը մնան մշակութեան պակասութենէն իրենց իրենց անձին և աշխարհքի անծանօթ, ինչպէս թաղուած գանձեր. քանի ազնուական գլուխներ, մտածութեան, աշխատանքի համար ստեղծուած, կ'անցընեն կեանքերին մեքենական աշխատութեան մը վրայ ծած՝ որովհետեւ բազդին մատը իրենց ճակատին չգտաւ. նկատեցէք դուք որ հանճարն ամբարտաւանութիւնը՝ զօրութեան ամբարտաւանութենէն շատ աւելի յոնցաւոր է, վասն զի իրեն յիմարութիւնը չըմբռնելու չքմեղանքն անգամ՝ չունի. որ լայն իմացողութիւն մը ունեցողին բուն բնատրուութիւնն է՝ խոնարհաբար զգալ ինքզինքը գիտութեան և արուեստին մեծամեծ հորիզոններուն առջև, որոնցմէ չի զարհուրի անձուկ իմացողութիւնը որ դանօնը չի չափեր. և եթէ կան բարձր իմաց ունեցող մարդիկ որ հպարտ կ'երևնան, իրենց հպարտութիւնը ուրիշ բան չէ բայց գիմակ մը, որով կը ծածկեն երեսնի աւելի լայն ճակատ մը ցուցնելու համար աշխարհքի. թափանցիկ խեղճ գիմակ մը, որ երբ մինակ են՝ արհամարհանքով մէկդի կը նետեն, և չեն զանաւոր գնելու երբեք առանց ամօթի:

Ականջ մի՛ կախէք և ոչ անձնասիրութեան, երբ կ'ըսէ ձեզի օր, եթէ ոչ հանճարով որ բնութեան տուրք մըն է, կրնաք հպարտա-

նալ անով որ գիտէք, որ ձեր ուսման պըտուղն է: Ոչ, Դուք կը հասկնաք թէ ձեր կրթութեանը որչափ մասը պարտական էք ձեզի՝ ուսուցանողին՝ արտաքոյ կարգի բաշխութեանը. անուշիկն՝ որ կու տայ մտածութեան՝ ձեր բնական մեծ քաղաքին զանազան և բեղնաւոր կեանքը, և հազար գիւրուութիւններու և թիւադուրութիւններու որ ձեզի կ'օգնեն, առողջ և զուարթ զարթոցն սկսեալ մինչև այս ազնուական հանգչես՝ որուն մէջ կը հնչեն նորէն հազար սրտերու մէջ ձեր անունները. և հոգիէն դուրս մտարելու համար ամէն անափառութիւն, կանչեցէք դուք այն հազարաւոր աղջիկներուն պատկերները, որոնց ուսմանը ծածկ ծածկ աշխատանքի և աղքատութեան հետ կը մաքաւի, որ արխուր հովիտներու մէջէն և լեռան դժուարաքնայի ճամբաներէն, ցառերու և ձիւներու մէջտեղ, կ'երթան զարոց մը ուր կը պակսի կրակը, զանաւոր համար տուն մը՝ ուր կը պակսի ճրագը, և հոգւոյ ամէն օժանդակութիւն. և թէ մինչպէս ձեզի պէս կը սորվին, և կ'ուսանին, և պատիւ կ'ընեն իրենց մինաւոր աղքատ զարոցին, կը մտածեն երբեմն ձեզի, իրենց հեռաւոր ցայրերուն, իբրև հազար բարիքներով, որոնց չեն յանդիմար բարձրացընել և ոչ տարտամ յոյս մը, անանաշնորհուած արարածներու:

Եւ եթէ, երբեմն երբեմն, ձեզմէ մէկ քանին կը փորձէ ամբարտաւանութիւնը՝ որ կու գայ նախանձելի ճոխութենէն կամ կեանքի պերճութենէն, ես լաւ գիտեմ թէ թնչ կ'ըսէք դուք ձեր անձին, դուք որ իսկը ունիք, այն ամբարտաւանութիւնը խղդրու համար. — Եւ ես ինչ արժանիք ունիմ՝ հանգստութիւններու մէջ ծնած ըլլալու՝ ոսկեզօծ թևեր ունեցող թռչնանիկէ մը աւելի: Եւ ինչպէս կրնամ գոռոզապալ իմ հօրս ստացած հարուստութեամբ՝ երբոր ինքն իսկ կը սորվեցնէ ինծի թէ, մեր բնկերութեան մէջ, իւրաքանչիւրին աշխատութիւնը այնպէս ճշդութեամբ կապուած է պէտքերու և փոխադարձ օգնութիւններու հիւստածքով տալուն աշխատութեան հետ, որ ոչ ոք կարող է պարծնեալ թէ իրեն բոլոր հարստութիւնը պարտական է իր յատուկ գործին, ոչ ոք չնանչ-

նալ թէ մեծագոյն մասը պարտական է ընկերութեան և բազմին: Եւ ճշմարիտ չէ թէ աւելին որով կը սնափառիմ պէտք եր իյնալ, սուրբ օրէնքին համեմատ, անոր որ հաթ կաւորէն զուրկ է, և թէ անով սնափառելը՝ սուրբ օրէնքը կրկին անգամ թշնամանել է: Այո՛, կ'ըսէք զուրջ այս բանն ձեր սրտին մէջ, և դուք ուրիշներէն աւելի կը հասարակը նաեւ՝ որ կրնայ միայն բան մը, այնքան ողբալի մերկութիւններու մէջ, անմեղադիր ընել թախշին և ոսկիին պերճանքը, և է՝ որ՝ անձին շքեղութեանը պատասխանէ կնկան մէջ հոգւոյն մեծութիւնը, և թէ յարգելով և միտթաւելով աղքատութիւնը, ինքը անոր ձեռք տալու նրակ ունենայ՝ երբ թշուառութիւնը զայն ուզէ, և անոր դէմը երթալու քաջապարտութիւն՝ երբ պատիւը հրամայէ:

Եւ երբոր ձեր ծնողքը, նաև բարկութեան մէջ անսովոր դէմքով մը և շեշտով մը, ձեզի յանդիմանութիւն մը կու տան որ ձեզի աւելի քան կամ ձեր սխալմունքէն աւելի ծանր կ'երևայ, դուք անոնց դէմ՝ յիշատակութեան տեղիք մի տաք, զուրջ որ սրամիտ իմացողութիւն անիք: Կը հասկանաք թէ չէ ձեզի և ձեզի հետ միայն որ անոնք բարկացած են: Թէ աշխարհքի անիրաւութիւններ են, բարեկամներու ապերախութիւններ, ատուղութեան կամ հագեցում խնամած հոգւոյ խռովութիւններ՝ զայրացումին զաղտնի պատճառը, որ այն վայրկեանին կը յաղթէ իրենց, սակայն իրենց սիրտը փոխաւած չէ և թէ յետոյ պիտի ցաւին զձեզ տխրեցնելուն համար: Ընդունեցէք զուրջ կշտամբանքը որ ձեզի չի պատկանիր, իշխելով շատ անգամները եր իրենցմէ սպասեցիք, որտաղուզով, պատիժ մը որուն արժանի կէք, և չունեցաք բայց բարեկիրթ խրատ մը կամ գորովանքի համբոյր մը ձեր ճակատին վրայ: և զձեզ միտթաւելցէք մտածելով՝ որ մէկ քանի տարիէն ետքը, երբ պիտի վատահին ձեզի ցաւերը զոր այսօր չէք կրնար ըմբռնել, այն ատեն պիտի սփոխէք զիրենք, և պիտի անցընէք ձեր ձեռքը իրենց՝ ծայրերուն վրայ, և պիտի ստիպուք զիրենք ծայրերու, և ձեզի համար միայն պիտի ներեն իրենք թշնամիներուն, և պիտի դառնան նորէն աշխատութեան, և պիտի սիրեն զարձեւող զարձեւող կեանքը:

Եւ երբոր, վերջապէս, ձեր ընկերով մէկուն դէմ զգաք զուրջ նախատինքնի մը որը կամ այն ատենց պատճառի առիւթներն անկուն սկիզբը, որ մեր բնութեանը արտասուելի խեղճութիւններէն մէկն է, և ուզէք ներել այն նախատինքնին կամ յաղթել այն առիւթներն, բայց յամու գտածութեան զգացում մը կը կապէ ձեր կտմբը, պէտք կայ որ ըսեմ ձեզի, որ խելք ունիք, թէ ինչ կերպով կը խորատուի այն հանգոյցը: Մտածեցէք թէ, ձեր ընկերը, թէպէտ և բազմաւոր ըլլայ, ինչ խիստ փորձեր պիտի ունենայ իր կեանքին մէջ. մտածեցէք որ պիտի կորսնցնէ իր երիտասարդութիւնը, որ պիտի կորսնցնէ իր ծնողքը, պիտի կորսնցնէ մէկիկ մէկիկ բոլոր ուժերը և բոլոր յոյսերը որ սիրել կու տան զոյգութիւնը. նկատեցէք ձեր մտքին մէջ երբոր պիտի հեծկտայ, միտակուկ, զուրջ ձեռքներուն մէջ, կանչելով անունովը օրինեցալ արարած մը որ ալ երբեք պիտի չպատասխանէ իր ձայնին: և ինչպիսի պիտի ըլլայ այն օրուն մէջ որ ամենաշն համար կը հասնի, մունչ և անշարժ, իրեն ծնարարած ընտանեացը կակճանքին մէջ տեղ. և այն ատեն պիտի զգաք զինքը՝ ցաւի և մահուան եղբայրական կապով ձեզի հետ միացած, և ձեր կուրծքն վար պիտի իյնայ ամբարտաւանութիւնը իբրև խոցուած օձ մը, և պիտի բռնէ զձեզ սարսուռը՝ ատելութեան զառն և անարգ զգացումը՝ ներդրութեան սուրբ քաղցրութեանը վայրկեան մը նախադասած ըլլալնուդ համար:

Այո՛, դուք այսպէս մտածեցէք և գործեցէք: Ընտրեալ իմացականութիւնը կը զօրացնէ ձեր մէջը և կը լուսաւորէ բարութիւնը: Բայց ինչպէս որ հարստութիւնն աւելի կը յարգէք զիստութիւնը և հանճարը, այսպէս ալ, ձեր փափաղներուն և ձեր բաղձանքնուն մէջ, զուրջ բարութիւնը հանճարէն վեր կը դնէք: Կը հասկնաք որ, անշատուած անհիշ, սակայն անբեղուն է կամ կը զարտուղի կամ մեծ չէ կամ սիրուած չէ: Բայց աւելիայ՝ բարեբար է և օրհնեալ և կրնայ բը

լալ մեծ և փառաւոր նաև առանց հանճարի. զուրգ զիտը թէ բարութիւնը միայն գիտութիւն և զօրութիւն չէ, այլ նաև հանգարատութիւն, շնորհք, նաև դեղեցկութիւն. զուրգ կը զգաք որ ոչ մէկ պլըանքի տրուեստ, ոչ ծաղիկներու և զոհարներու զարդարանք կըրնայ տալ կնիկան երեսին այն՝ որ կու տայ իրեն հոգւոյն ճառագայթը. որ ոչ արտաքին երեւոյթներու կատարելութիւնը, ոչ սիրոյ բոցալուսն գոյները, ոչ փառքի լուսաւոր բարձրութիւնը և ոչ իսկ հանճարի տեսանելի փայլը այնպէս դեղեցիկ են, ինչպէս ժպիտը որ սրտէն կու գայ. և թէ ըղբի բոլոր հեղեղները որ կը սփռէ արեւ տիեզերքի մէջ, շնն արժեք մարդկային արարածին՝ որ կը սիրէ, կարեկից կ'ըլլայ և կը ներէ՝ աչքին մէջի շողալուսն կայծակը:

— Բայց դուք — պիտի հարցնէք ինձի, և անոնց սր սովորութիւն ունին ըսելու ձեզի իմ ըսածներս, — զուրգ որ կու տաք մեզի այնչափ իմաստուն պատուէրներ, զանոնք միշտ գործադրեցիք երբ աղայ էիք:

Ձէ, շատ իրաւացի է:

Մակայն հօգրագոյն պատճառներէն մէկն է այս՝ որ մեզի կրկնել կու տայ շարունակ այն փառքները, ինչպէս մայրը նոյն սիրոյ խօսքը կը կրկնէ տղուն հազար անգամ, որպէս զի տպաւորութեամբ մնայ սրտին մէջ: Ճիշդ որովհետև չեղանք, երբոր ձեր հաւաստի ունէիք, ինչպէս կ'ուզենք որ ըլլաք դուք. վասն զի փորձով զիտենք թէ որչափ խղճին վրայ կը ծանրանայ այսպիսի մտածում մը, որչափ ցաւաղին է անոր, որ կը յանդիմանէ յանցանքի մը համար իրեն բուն զաւակները, լսելը իրեն հեռաւոր ձայն մը որ իրեն երեսին կը զարնէ նոյն յանցանքը և իրեն հետ կը վիճի կարծեա կշտամբանքի իրաւունքը. ապագային մէջ զձեզ պահելու համար տարածում վրէժէ մը՝ որ կը ջրատէ հեղինակութիւնը և զաստիարակիչ գործը տակնուվրայ կ'ընէ, մենք կ'աղաչենք ձեզի, կ'եղբունցենք զձեզ որ մեզմէ լաւագոյն ըլլաք: Վասն զի հաւատալու չէ որ մահկաութեան ժամանակի գործուած խարդախ և չար գործերը և ապերախութեան մեղքերը կը մոռցուին: Ետքէն գործուած ուրիշ աւելի

ծանրներ կը մոռցուին, բայց ասոնք ոչ. Ասոնք ուշով ծրագրուած կը մնան մեր այն յիշողութեան առաւօտեան սպիտակութեան վրայ՝ որ դուրս կը ցտակեցնէ ամէնէն ասելի նուրբ գաղտնիքը. և մեզի աւելի ծանր կ'երևան՝ վասն զի գործեցինք զանոնք Ժամանակի մը մէջ երբ ամէն ղէմք մեզի կը ժպտէր, և աշխարհը զեռ մեզի չարիք ըրած չէր, և հազար շնորհներու և հազար հոգեբուն փոխարէն մեզմէ ուրիշ բան չէր խնդրուած՝ բայց սուրիլ մեր բարիքին համար և սիրելի ըլլալ զմեզ սիրողին: Եւ քանի անգամներ ուշեցինք տեղը կը բռնադատենք զմեզ վճռեալու մեզմէ այն ստուերները, որ կը զուստեան յանկարծակի գոհունակութիւնները՝ որոնց աւելի արժանի էինք. քանի անգամներ ուշեցինք ասանկ վայրկեան մը մեր տոջը հայրենիս և մայրենիս՝ զորոնք արտմեցուցինք, և վարժապետները՝ զորոնք նախատեսցինք, և ինչուան տղաքներէն ամէնէն աղքատը, ամէնէն խոնարհը՝ զոր թշնամանցով մը կամ անարգանցով մը լացուցինք, մեր առական գոռոզութիւնը անոնց զիմացը խոնարհեցնելու համար, և ըսելու իրենց. — Դուք ներեցիք մեզի, բայց սիրտը զեռ զմեզ կը յանդիմանէ. մեր առաջին տառիներու յիշատակը մաքրեցէք մեր մէջը, երկրորդ ներումով մը տուէք մեզի խաղաղութիւն:

Մեր խրատները ընդունեցէք ուրեմն անկեղծ սրտով. թողուցէք որ առանձին կերպով կրկնենք զանոնք ձեզի, վասն զի ձեզի պիտի յանձնուի դաստիարակութեան ամէնէն աւելի ընտանի և ամէնէն պիտարին մասը. վասն զի մարդիկներէն աւելի ձեզի պիտի վերաբերի ներշնչելու անոնց մէջ որ պիտի դանձայն զգացմունքները՝ որոնց մէջ կը կայանայ քաղցրակամութեան ամէնէն մաքուր և ուրիշ, զոր իւրաքանչիւր սերունդ կ'անցընէ իրեն հետէն եկողին. ձեզի՝ պահելու համար սկսեալ և զործերու ներդաշնակութիւնը նուիրական ապաստանարանին մէջ, ուր կը հնչէ մեր առաջին ձիւղը և մեր վերջին հաւաքը, ուր կեանքի կոխներէ կը հանգչի և կը նորոգուին ուժերը՝ դասաւորուելու համար, և ձեռք կը բերուին յաղ-

թուփերն ենք որ ամենքն սիրելի մրցանակները
և պարտութիւններու ամենքն խորին մխի-
թարութիւնները: Այս, ձեզի պիտի մնայ ա-
նշաւու հօրը զուխը շարժելը, արջկան ա-
ռաջին անձկութեան զաղտնիքը իմանալը,
պատանակելին սրտին առաջին առեցնութիւն-
ները վար ձեզի և զօրացնելը իր լքուած
հոգին իմացականութեան հրաբուրդը հսկում-
ներէն կամ խիստ աշխատութիւններէն՝ որ
կը ջախջախեն մկանուները: Այս, և արդէն
կը հասկանք դուք, այն ձեռքն է որ զինքը
որորեց երբ դեռ մանկիկ էր, այն որ աւելի
շուտ կը միացնէ նորէն՝ աշխարհքին առա-
ջին հաղորդածէն կործանած մարդուն վերքը.
և ողջոյնին համբոյրը՝ որ զինքը կը զրկէ
աւելի աներկիւղ և մատահ լաղղը փորձելու
հետաւոր երկիրներու մէջ՝ բերնին համբոյր-
նէ որ սորվեցուց իրեն աղօթելը. և երբ ինքը,
երկայն բացակայութենէ մը ետքը, կը գառ-
նայ և կը վազէ հայրենի տունը շուշը կտրած
և բացած թեկերով, այն որ կը փոխարինէ
իրեն մէկէնմէկ հեռաւորութեան բոլոր ար-
խարութիւնները, այն որ նոյն հետայն կ'ար-
թընցնէ հոգոյն մէջ մանկութեան բոլոր յի-
շատակները, բոլոր բարութիւնը, բոլոր ման-
զաղատանքը, իրեն մօրը աղաղակն է:

Այս բարձր պաշտօններուն պատրաստե-
ցէք սիրտը և միտքը:

Բայց ոչ ասոնց միայն:

Ընտանեաց կառավարութիւնը պիտարին
և սուրբ բան մըն է. բայց չընդգրկեք բոլոր
պարտականութիւնները Մտածեցէ՛ք հիմա-
կուրէն՝ որ կ'ինն ալ իր մտածութիւնն և իր
սէրը պէտք է տարածէ ընտանեկան պատե-
րէն դուրս. որ օրինաւոր չէ համարել տունը
իբրեւ դեռակ մը, ուսկից կընայ նայուիլ խա-
ղաղ սրտով, կամ զթուփեան ամուս զգա-
ցումով մը, աշխարհքին խեղճութիւններուն
և մրբիկներուն վրայ. առնել պէտք է ըլլայ
ընտանեաց վառարանը, չէ թէ մեծամեծ գա-
ղափարներու գերեզմանը. պէտք է արծարծէ
շնչելը իրեն չորս կողմը քաղցրին վեհանձն
սպիաներն և հաւաքակցաց բարիքին համար
զոհողութեան ոգին. և թէ՛ քրիստոնեայ կ'ին
մը չէ այն որ իր սրտին բաբախմունքները
կը համրէ, վասն զի Քրիստոս չհամրեց

մարդկային արարածները զոր պարտական
ենք սիրելու և իրենց օգնութեան հասնելու,
և ոչ սղորմութեան՝ պատերու և լեռներու
օսհմաններ դուրս, բայց իր խօսքովը ընդգրկեց
աշխարհը և մեզի այնքան եղբայրներ տուաւ՝
որպէք անմահ հոգիներ կ'ան:

Եւ եթէ չունենաք կատարելու պաշտօն-
ներէն ամենէն մասը և ամենէն սիրելի-
նորուն կընայ կոչուած ըլլալ կ'ինք, եթէ կա-
րօտութենէն կամ դիտաւորութենէն պէտք
էք կռուիլ կեանքի համար ձեր ուժերով միայն,
և միայն դուք ձեզմէ, ինչպէս ամէն օր կը
հանդիպի ձեր անհամար քոյրերուն, քաջաւե-
րեցէ՛ք զձեզ հիմակուրէն՝ մտածելով թէ քանի՞
օգտակար և պատուաւոր գործօնեցութեան նոր
տապարէզներ, որ դարբնով խափանուած էին
բնութենէն կնկան համար կամ իրենց ար-
գիւրեցան սովորութիւններէ և օրէնքներէ,
երթալով կը բացուին հեռզհեռէ իրեն իմա-
ցողութեան արիական ճիգերուն առջևը և
իրեն իրաւունքին յաղթող զօրութեամբ.
Հաւատք ստացէ՛ք ձեր սեւին ուսին վրայ,
նկատելով բարեբար, բազմակողմանի, ան-
հուն գործը որ կ'ընձեռէ ինքը նպաստել ընկե-
րութեան մէջ՝ անկուղիներու ապաստանարա-
նէն մինչև հանրային մատակարարութեան
պաշտօնը, գիտնական ամենէն բարձր ու-
սուցչութենէն՝ մինչև ամենէն կարծր աշխա-
տութիւնը որ կը կատարուի երկրիս ընդեր-
քը. և այս ստուպութեամբ մխիթարուեցէ՛ք
որ չկայ աշխատութեան ձեւ, չկայ սեպակ-
կան ուժերու առնական աշխատութիւն՝ որ
կարենայ խել պարկեշտ և բարի մնացող
կնկանէն՝ ազնուութեան և բարոյապետեցի-
թեան գեղեցիկ շրջանակը՝ որով բնութիւնը
և քաղաքականութիւնը զինքը պսակել է:
Բան մը միայն ինքը չընէր, որ մենք կը պար-
ծինք իբրեւ մեր առանձնաշնորհութիւնը. չի
մարտնչի պատերազմի դաշտի վրայ: Բայց,
խաչին նշանին տակը, կեանքն ալ վտանգի
մէջ կը դնէ, երկաթի և կրակի զոհերուն
օգնութեան հասնելու համար. սակայն մար-
դէն աւելի աներկիւղ է անշուք մահուան
դիմաց՝ որ կ'ուզէ առանց արբածութեան և
առանց բարկութեան սրտառութիւն մը, և
մարդիկ հոն միայն արիասիրտ են՝ ուր որ

ուսումը են կնիկները, և չկայ գործի մը առաքեալ և մարտիրոս՝ որուն տուած ըլլայ կամ քաղաքի տնայած մը կամ գիւցադ-նուհի Հարս մը կամ արի մայր մը իր հոգւոյն մէջ շունչը:

Վերջին խրատ մը, աղջիկներ, Արջնիդ կեանքի կէս գարէ մը աւելի ունիք, պիտի տեսնաք մեծամեծ բաներ, աշխարհը խռովուած պատերազմներով, ուրախ և ցաւազին և հանդիսական պատահարներ, զոր չի կրնար գուշակել մարդկային գիտութիւնը: Իսկ արդ, թող հանգիպի ինչ որ հանդիպի, ո՞ր ընկերական դասուն ալ պատկանիք, ինչ որ ալ ըլլան ապագային մէջ ձեր սիրելիներուն շահերը և հաւատքը, յիշեցէք որ երեք պիտի չսխալիք յանձնարարելով ամէնուն որ պահեն արդարութիւնը իրեցեան մէջտեղ, վեհանձնութիւնը կոխենբուն մէջ, արժանապատուութիւնը իրենց յատուկ թըշուառութիւններուն և յարգանքը ուրիշներուն թշուառութիւններուն մէջ. որ ըլլայ միշտ ձեր վերջին պարտականութիւնը աղաչաւոր ձեռքեր կարկառել յաղթողին կատաղութեանը և կործանողին տառապանքին միջև, և թէ աստուածային առաքինութիւն մը դրուած է ձեր սրտին մէջ և ձեր խօսքին մէջ՝ բարկութիւնները իջեցնելու և բռնութիւնը դիմաւորելու, որով ամէն քաղաքականութեան և արդարութեան գաղափարական՝ յաղթանակէ երկրիս վրայ տուանց արեան և արեանց արցունքի, ծանր և հանգստաւ վեհափառութեամբը տաղի մը՝ որ կը ծագի:

Գարձէք հիմաի աղջիկներու և աշակերտուհիներու զուարթ պարտականութիւններուն, գարձէք տանելու զարօցին մէջ բարի օրինակը, տանը մէջ սէրը, և ամէն կողմ բարութիւնը և կեանքը: Դորողուած հաւատքով ձեր խնամքներուն կ'աւանդենք, օվ վարժուհիներ, հայրենեաց ամէնէն սիրուն տըրիւնը, մեր յոյսերուն ամէնէն փափուկ և ամէնէն նախնական ծաղիկը: Եւ զուր, աղջիկներ, հասունցէք անոնց, սիրով և աշխատութեամբ, երախտագիտութեան սպարաքը, որ զձեզ կը կապէ ձեր վեհափառ ժօրը հետ, Տուրիւն, վասն զի ինքն է որ զձեզ տուա իրենց, և իրենցմով, իրեն երախտաւոր և

սիրասուն գուտներով, կ'ուզէ մեծարուած ըլլալ և սիրուած: Եւ եթէ ձեզի առած հայրական խրատներս ձեզ հագուոյն աւելի խորը տպելու համար՝ կրնայ օգնել իմ ըսելու ձեզի՝ որ ձեզի երախտագարտ կ'ըլլամ միշտ սիրայօժար մտադրութեանը համար որով առնոց մտիկ ըրիք, ասոր ապահով եզիրք. Բարձրով՝ որ ինծի համար ալ ասիկայ տարուոյն զեղեցկագոյն օրերէն և ամէն աշխատութեան քաղցրագոյն մրցանակներէն մէկն է. և թէ նաև երկայն ժամանակ ետքը, նաև այն ժամուն որուն մէջ բոլոր կեանքի յիշատակները կը խոնուին մտքի մէջ իրեն մեզի վերջին ողջոյնը տալու համար, պիտի ըլլայ իմ անցեալիս ամէնէն աւելի սիրուն յիշատակներէն մէկը՝ այս բարասուն ծաղիկներով զեղեցիկ ետուն, այս երիտասարդութեան և յոյսի մեծ գանձը, որուն վրայ իմ հոգիս թափելու բերկրանքը և փառքը ունեցայ:

Տարիէ մը ցտեսութիւն, աղջիկներս. դարձէք հոս աւելի մեծցած, աւելի ծաղկագուռած, և Աստուած օրհնէ զձեզ և զձեզ պաշտպանէ:

ԹԳՎ. Հ. ԱՐԻՍՏԱՆԻՍ ՔՍՏՓԱՆՏՈՒԵԱՆ

Շարայարելի



ՀԱՆՈՍՈՒԿԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՌ ՊԱՏԿԵՐՆ

(Շար. տես յէջ 207)

ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ յայտնութիւնն այլ կեւրակէ օր է, յետ ութ աւար քան զառաջինի: Տէր Նազարեթեանն այնպէս կը խորհի այսոր վերայ՝ ինչպէս առաջնոյն, նախորդի գործեցեալ պատարագին և իմաստեայ բանից անդոյ գորութիւնն այսոր վերայ. եւ տարածելով: Արդեօք Յիսուսի գէթ իւր ա-